

„Ničí lidé“

„Trpkost, že svět to vše trpí, mi svírá srdce i ústa.“

Pavel Deutsch¹

KLÍČOVÉ OTÁZKY

- » Kdo rozhoduje o tom, do jaké země patříme?
- » Je možné, aby někdy lidé nepatřili vůbec nikam?
- » Jsou takoví lidé ještě vůbec lidé?
- » Kdo je odpovědný za uprchlíky a vyhnance?

ÚVODNÍ TEXT

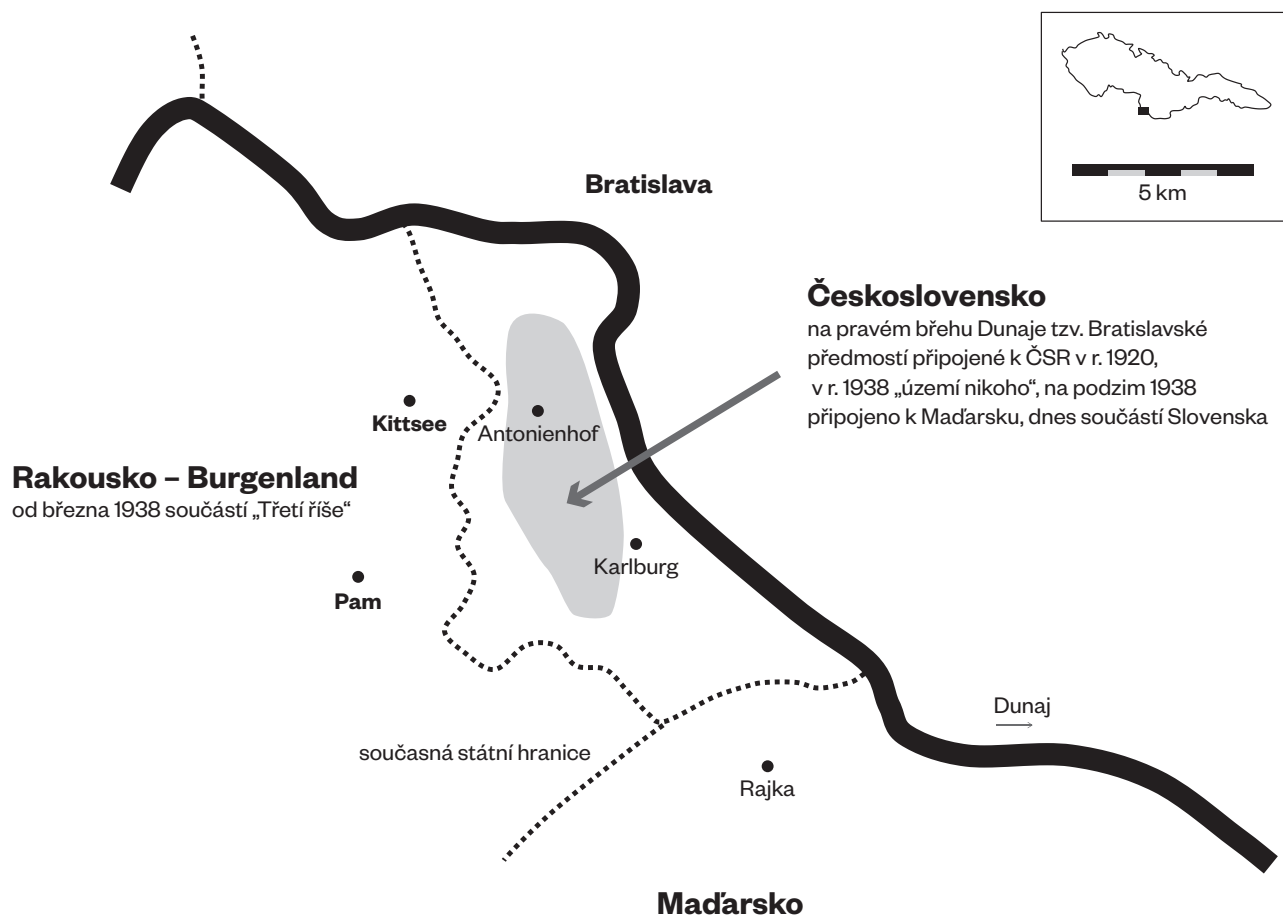
Koncem 30. let 20. století rychle ubývalo možností vycestování židovských uprchlíků z Německem okupovaných zemí. Všechny evropské státy pro Židy postupně zavíraly své hranice a pomocí byrokracie komplikovaly jejich přicestování. Patrně nejvýraznějším mezníkem byl v této věci tzv. „anšlus“ Rakouska, jeho vynucené připojení k „Třetí říši“ v březnu 1938. Tisíce rakouských Židů se pokoušely utéct (nebo byly přímo vyháněny) do okolních států. Všechny evropské státy reagovaly uzavřením hranic, případně zavedením vízové povinnosti vůči těmto uprchlíkům. Československo nebylo v tomto ohledu výjimkou. Již 11. března, okamžitě po prvních zprávách o obsazování Rakouska, nařídilo československé ministerstvo vnitra neprodyšně uzavřít hranice. Českoslovenští pohraničníci na (za normálních časů řídce) hlídané hranici s Rakouskem zastavovaly skupinky rakouských uprchlíků, většinou Židů, a vraceli je zpět. Absurditu uprchlické krize ztělesňoval snad nejvíce případ asi padesátičlenné skupiny Židů z rakouského Burgenlandu, z obcí Kittsee a Pam, kteří byli v dubnu 1938, v noci, bez varování nacisty vyhnáni ze svých domovů a převezeni na československou stranu Dunaje.

➔ **Velké a malé dějiny > Doma na cestě? > Zavřená hranice, s. 231**

¹ Národní archiv, Presidium ministerstva vnitra 1936–1940, sign. X/R/3/2, k. 1186–16.

PRACOVNÍ MATERIÁL Č. 1

Schematická mapa situace vyhnanců z obcí Kittsee a Pam v Burgenlandu na jaře a v létě roku 1938

74

PRACOVNÍ MATERIÁL Č. 2

➡ **Velké a malé dějiny > Doma na cestě? > Zavřená hranice >**
„Zničení lodí vyvrženců“, 30. srpna 1938, s. 239

PRACOVNÍ MATERIÁL Č. 3–7

➡ **Velké a malé dějiny > Doma na cestě? > Zavřená hranice, s. 238, s. 240–246**

- » Dopis Pavla Deutsche prezidentu Československé republiky Edvardu Benešovi, 28. července 1938
- » Dopis Jaroslava Katze prezidentu Československé republiky Edvardu Benešovi, 30. srpna 1938
- » Vzpomínky Arona Grünhuta na pomoc vyhnancům z Burgenlandu
- » Žádost American Joint Distribution Committee adresovaná ministru vnitra Československé republiky Josefu Černému, 2. května 1938
- » Dopis Ligy pro lidská práva v Československu adresovaný ministru vnitra Československé republiky Josefu Černému, 23. dubna 1938

- » Časová dotace: 90 minut, doporučujeme vyučujícím upravit citlivě délku pracovních textů podle schopností jejich žáků, stejně tak volit a měnit učební strategie a metody podle svých pedagogických zkušeností
 - » Způsob práce: čtení s porozuměním, skupinová práce, práce s prameny
 - » Klíčová slova: reakce na uprchlíky, vyhnání, uprchlíci, „anšlus“ Rakouska
1. Poskytněte žákům klíčové otázky. Můžete je vyzvat ke krátké diskusi, případně se mohou krátce písemně vyjádřit do svých deníků.
 2. Sdělte žákům, že budou mít možnost postupně rozkrývat a studovat jeden skutečný příběh lidí vyhnaných nacisty a společně hledat odpovědi na otázky z úvodu.
 3. Poskytněte žákům úvodní text a mapku (Pracovní materiály č. 1) a vyzvěte je, aby ho přečetli a formulovali co nejvíce otázek, které je po přečtení napadají. Otázky mohou zaznít nahlas, případně je žáci napíší na flipchart či tabuli.
 4. Rozdělte žáky do skupin po třech či čtyřech. Poskytněte každé skupině článek z večerního Českého slova ze dne 30. 8. 1938 (Pracovní materiály č. 1). Vyzvěte je, aby ho společně přečetli, prostudovali mapku, vzájemně se ujistili, že situaci dobře porozuměli, případně si připravili otázky. Dále necht skupiny vymyslet titulky a podtitul tohoto článku, který bude dobře vystihovat situaci vyhnanců z Burgenlandu.
 5. Nechte zaznít všechny titulky a podtituly a prozradte titulky originální:

Zeptejte se, jak rozumějí výrazu „ničící lidé“.

6. Sdělte studentům, že absurdní a tragickou situaci vyhnanců z Burgenlandu se rozhodlo řešit několik soukromých osob i humanitárních organizací, a oni budou mít možnost jejich mise, strategie a snahy prozkoumat. Pracujte stále v týchž skupinách. Vyzvěte žáky, aby ve skupinách prostudovali Pracovní materiály č. 2 až 7 a vytvořili přehledný zápis (na papír A3 nebo na flipový papír), který bude mít následující strukturu: (1) kdo, (2) koho, (3) o co žádá a (4) co ho k tomu vede. Můžete využít předlohu na konci textu.
7. Vyzvěte výsledky práce skupin (například na zeď, flip či nástěnku) a vyzvěte žáky ke krátké diskusi. Zeptejte se jich, které reakce, strategie a snahy považují za nejzajímavější a z jakého důvodu.
8. Sdělte studentům, jak příběh vyhnanců z Burgenlandu dopadl: Z 52 lidí, kteří byli v dubnu 1938 z Burgenlandu vyhnáni a prožívali útrapy a nejistotu „ničících lidí“ na hranicích Československa, Maďarska a Rakouska, se po třech měsících podařilo humanitárním organizacím většině z nich zařídit víza a prostředky a byli rozesláni do celého světa (do USA, Jugoslávie, Palestiny, Bolívie), dva muži však v průběhu strádání spáchali sebevraždu, dva další zahynuli v dunajských močálech při pokusu uprchnout na vlastní pěst, jedna žena zemřela v nemocnici.
9. Nyní vyzvěte žáky, aby psali samostatně do svých deníků. Necht každý podle svého odpoví na otázky: *Dopadlo to dobře, nebo špatně? Proč? Kdo je odpovědný za vyhnance (uprchlíky) v takto obtížné situaci?*
10. Závěrečná diskuse se může týkat otázek, na které studenti odpovídali samostatně v denících, a také se vrátit ke klíčovým otázkám v úvodu lekce.